

Školitelův posudek dis. práce Mgr. V. Prakse: „Computerová naratologie: Narativní schémata počítačových her“

Než se vyjádřím k disertační práci Mgr. Vítězslava Prakse, považuji za nutné stručně připomenout etapy kandidátova studia a vyvíjející se profil jeho odborného zaměření. Kol. Praks vystudoval v roce 2001 FF MU, obor estetika, s výbornými výsledky. Ve své bakalářské práci se věnoval estetice Jiřího Koláře, v diplomové práci pak fantastičnu v textech barokních homiletiků. Na toto téma ostatně ještě navázal jeho příspěvek publikovaný ve Studiích z komparatistiky z roku 2004. Na pražské FF zahájil interní doktorské studium v roce 2001 s tématem dis. práce Role autora v literatuře 18.-20. století. V roce 2003 však požádal o jeho změnu. S Praksovým novým tématem - Computerová naratologie: Narativní schémata počítačových her - souhlasila v témže roce oborová rada také na základě mého doporučení i vysvětlení. Na podporu tohoto mého tehdejšího stanoviska uvádím následující. 1) Respektoval jsem proměnu zorného pole a odborného zájmu Mgr. Prakse, který čím dal zřetelněji, jak jsem se mohl přesvědčit, inklinoval k výzkumu mechanismů a možností informačních zdrojů - a snad ještě více k virtuálnímu světu počítačové narace, otevíraje se tak novým a jistě nepřehlédnutelným výzvám, jež se v současnosti razantně nebo ostentativně konfrontují s tradiční ontologií literárního textu. 2) Ačkoli tato oblast nespadá do mé odborné kompetence, přijal jsem úlohu školitele i po této změně, a to zejména ze dvou důvodů: a) v tehdy vzrušené situaci pražské komparatistiky jsem považoval za nutné přispět k udržení kontinuity doktorského studia a v dané chvíli za vhodné nevyvolávat v něm personální obměny; b) předpokládal jsem, že práce o narativní computerizaci v souvislosti s literaturou, jakkoli bez výrazných estetických hledisek či interpretací, by svou jinakostí či sporností mohla být přinejmenším podnětným příspěvkem k jiným a dalším aspektům dnešní literatury; tento můj názor vycházel a i nadále vychází z přesvědčení (nehledě na moje pozdější výhrady a

připomínky k hlediscím a postupu práce kol. Prakse), že komparatistika je otevřená disciplína a že právě na pražské FF by mělo být místo pro prezentaci a obhajobu odlišných pohledů a metodologií. Samozřejmě mám na mysli práci, která by byla konzistentní a dostála svým vnitřním předpokladům, zadáním a konceptům.

K průběhu kandidátova doktorského studia ještě dodám, že v roce 2004 kol. Praks přestoupil z prezenční do kombinované formy studia. Nutno rovněž uvést, že se v letech 2001-2005 poměrně výrazně podílel na výuce oboru komparatistika (semináře, přednášky) a že během svého působení na fakultě publikoval několik příspěvků v odborných publikacích a vystoupil na vědeckých konferencích pořádaných UK.

Přistoupím-li k práci kol. Prakse, musím nejprve připomenout její perspektivu a východiska. Jak lze očekávat, předjímá je už název: „Computerová naratologie“, v němž je spojena oblast média naší doby s vědou o vyprávění. V souladu s principy naratologie (ponechám-li stranou tzv. aplikovanou naratologii, jež je také metodou čtení) a jejím strukturalistickým kontextem je v práci příznačně odsunut intuitivní, ale i empirický přístup k vyprávění ve prospěch modelových a schematických východisek i cílů (deduktivní metoda). Převažuje tak snaha, opět charakteristická pro naratologické přístupy zjišťující fungování jakéhokoli vyprávění, o rigoróznost „tvrdých věd“, podněcovaná příkladem, jímž byla svého času pro naratologii lingvistika (Barthes, Todorov, Genette - na jeho práce, ovšem pod poněkud zamlžujícím názvem Figures, Praks odkazuje). Tady jen poznamenám, že v obsáhlém seznamu Praksovy sekundární literatury se trochu překvapivě neobjevují osobnosti, které se paralelně inspirovaly také modelem logiky (Bremond, Greimas). Třebaže mi nepřísluší vyjadřovat se k vývoji naratologie od jejích strukturalistických počátků, tedy od formální deskripce, třeba po rétoriku narace a teorii fikce, přesto si v této obecné rovině, v níž nastiňuji platformu Praksovy práce, trůfám uvést, že postupující a vyvíjející se věda, jíž

naratologie je a chce být, není přísně vzato exaktní vědou ani „gramatikou“ vyprávění a že studium vyprávění si také vynucuje, jak dokládá P. Ricoeur, hermeneutické a filozofické přístupy. Svými obecnými pravidly, přesně charakterizujícími určité mechanismy narativního textu, je i „klasická“ naratologie koneckonců jedním z prostředků jak určit specifičnost a původnost jedinečného textu, jehož možností je vždy ironicky se vymykat teoriím vyprávění. V tomto smyslu lze souhlasit s M. Foucaultem (*Slova a věci*, kap. Humanitní vědy), že poznání nástrojů (v tomto případě narativních), schopnost formalizovat, nebo ještě spíše určit úrovně, kde je formalizace uskutečnitelná, je sice velmi důležité, zároveň však nezbavuje zásadních pochybností, zda má úsilí o formalizaci (ovšem stejně tak jako odpor proti všem formalizacím) „základní význam pro zvláštní pozitivitu humanitních věd“.

I vzhledem k tomuto rámci se může Praksova práce může jevit jako diskutabilní, a to zvláště z hlediska esteticko-filozofických přístupů k literatuře. Máme-li však být nestranní, musíme mít znovu na paměti její východiska a cíle - teď konkrétněji řečeno s Foucaultem ony úrovně, kde lze formalizace uskutečňovat. Praksovým záměrem je totiž srovnávání a převoditelnost zvláště elementárních modelových struktur či funkcí. A v tomto směru, jak se mi zdá, mu nejlépe vyhovuje příklad Proppových modelových funkcionalit. Sám autor několikrát upozorňuje na vytčené rámce i meze svého přístupu. To hodnotím jako jasný a korektní odborný přístup, jemuž odpovídá věcný a neornamentální jazyk disertace, který si i při své leckde velmi dobré abstraktní úrovni zapovídá spekulativnější rovinu a přitom nerezignuje na reflexivní i praktické závěry o možnostech nebo využití uplatněné metodiky. Tento typ jazyka ovšem někde nadužívá formalizujícího stylu, když se například apodikticky (či snad až příliš lapidárně) opírá o odcitované modely, názory, výčty, stručné definice či teorémy, aniž by je blíže zkoumal nebo podrobněji rozvíjel jejich relevanci. Tak se projevuje určitá schematičnost nebo přepjatě lakonická „technicizace“ v některých pasážích práce, kde autor ani jako by nechtěl přecházet na „vyšší“

úroveň. Na druhou stranu ovšem tato pozice jako by korespondovala s druhou částí názvu Praksovy práce: „Narativní schémata počítačových her“, tedy opět s určitou přijatou úrovní formalizace.

Práce má tři stěžejní témata: 1) literatura a hra, herní a umělecký artefakt - zde se projevuje komparativní přístup nejzřetelněji v usouvztažňování „nesčetných vyprávění světa“ (R. Barthes); 2) narativní schémata počítačových her s přihlédnutím k umělecké literatuře - tady se už rýsuje kandidátovo tíhnutí k praktické využitelnosti analýz, algoritmů a aplikací, která je demonstrována (3) v technologických pasážích o textech generovaných počítačem a návrzích aplikací. Tato „technologie“ a aplikace by neměly projít bez pozornosti ani bez diskuse, nezavrhneme-li paušálně předem jejich předpoklady a možnosti. V nich se nejzřetelněji projevuje Praksova fascinace počítači jako narativními médii (pro někoho možná nedostatečnými a scestnými), ale hlavně odvaha promýšlet a navrhovat jejich literárněvědné využití. Tato aplikační hra, která má nepochybně seriózní rysy, aniž by zatím ztrácela na průzračné jednoduchosti (a tím i výmluvnosti) La Fontainovy bajky, bude pravděpodobně dále rozvíjena.

Doporučuji dis. práci Mgr. Vítězslava Prakse k obhajobě.

V Praze 15. července 2009

doc. PhDr. Zdeněk Hrbata, CSc.